

REMISSVAR

Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59)

Saco har tagit del av ”Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation” (SOU 2022:28) och vill härmed lämna ett yttrande.

Övergripande utgångspunkt för yttrandet

Sacos övergripande utgångspunkt för utredningens förslag till en omstrukturering av de statliga forskningsfinansiärerna är att det i grunden inte får inskränka den fria forskningen och akademisk frihet i Sverige. Denna premiss måste finnas som en grundbult i de förändringar som görs av organisering och finansiering av forskningen, oavsett om det är på systemnivå eller på individnivå.

Sacos sammanfattande kommentarer

Sacos sammanfattande kommentarer strävar efter att ge en så holistisk bild som är möjligt av Sacoförbundens något disparata synpunkter. De slutsatser som Saco drar är därför vidhäftade med olika förutsättningar och föresatser, som förhoppningsvis tar hänsyn till de invändningar som finns i Sacofederationen.

Saco vill med sitt yttrande särskilt lyfta tre sammanfattande kommentarer:

1. Saco tillstyrker utredningens huvudsakliga förslag att behovet av en konsolidering av de statliga forskningsfinansiärerna behöver göras.

Detta i ljuset av att externfinansieringen har varit fragmenterad och att det finns svårigheter till ett helhetsgrepp på systemnivå. Det finns även bland enskilda forskare bevitnat om omfattande ansökningsprocesser som drar tid från forskningen och med många överlappande utlysningar av externmedlen. Saco ser i enlighet med utredningen att *det första alternativet med tre nya myndigheter som det mest fördelaktiga* till förmån för det andra alternativet med endast två myndigheter.

2. Med ovan sagt finns det ett antal skarpa invändningar som Saco anser att regeringen har att ta hänsyn till vid denna omfattande omstrukturering. I huvudsak innebär det fem viktiga premisser:
  - i. att forskarsamhällets representation bättre balanseras i förhållande till det politiska inflytandet i de nya myndigheterna än vad utredningen föreslår,
  - ii. att särskild hänsyn tas till forskningsområden med sämre finansieringsstöd så att en ny myndighetsstruktur inte kommer resultera i en svagare finansiering till dessa områden och med en minskad forskningspluralism som följd,
  - iii. att risktagande och banbrytande forskning inte hämmas,
  - iv. att övergripande transfereringsprocesser finns mellan grundforskningen, den strategisk forskningen och innovation,
  - v. att internationellt forskningssamarbete inte får för ensidig "slagsida" genom att förlägga internationella verksamheten på Myndigheten för strategisk forskning.
3. Behovet av att se över balansen mellan den statliga externa finansieringen och basanslagen till universitet och högskolor är något som utredningen påtalar nödvändig och hög tid att göra nu, både vad gäller finansieringsnivåerna och andelarna mellan externfinansieringen och basanslagen.

Det finns det en stor enighet inom Saco att frågan om balans mellan externfinansieringen och basanslagen måste upp på bordet. Behovet är stort eftersom basanslagen gradvis har urholkats de senaste tio åren. Saco föreslår att regeringen skyndsamt utreder detta innan den nya myndighetsstrukturen är på plats.

***

Utredningens huvudsakliga förslag

Saco tillstyrker utredningens huvudsakliga förslag om att konsolidera de statliga forskningsfinansiärerna med tre nya myndigheter: Vetenskapsmyndigheten, Myndigheten för strategisk forskning och Innovationsmyndigheten.

För en övervägande del av Sacoförbunden som svarat på utredningen är effektivisering, kraftsamling och mindre administrativ börda goda skäl för denna förändring på systemnivå.

Externfinansieringen har varit fragmenterad och det har varit svårt att få ett övergripande helhetsgrepp. Ansökningsprocesserna drar också tid från forskningen och överlappningar av utlysningarna sker både vad gäller forskningsämnen och utlysningsperioder. En konsolidering av myndighetsstrukturen skulle bättre svara mot behoven både på system- och individnivå.

Saco förespråkar i likhet med utredningen att det första alternativet är att föredra framför det andra alternativet med endast två myndigheter, dvs att den strategiska forskningen och innovation är åtskilda i två olika myndigheter. Dessutom anser Saco att det måste finnas en god samordning av myndighetsansvaren om de är fördelade på olika departement inom Regeringskansliet.

Viktiga invändningar att ta hänsyn till

Sammansättningen i styrorganen

En övergripande utgångspunkt för en ny myndighetsstruktur är att det absolut inte får inskränka den fria forskningen och akademisk frihet. Saco motsätter sig därför utredningens förslag om ett ökat politiskt inflytande i styrelserna för Myndigheten för strategisk forskning och Innovationsmyndigheten. Sammansättningen mellan företrädare för forskningen och politiskt tillsatta bör ses över så att fler forskare ingår i styrelserna. Sulf motiverar det med att exempelvis Formas och Fortes har en majoritet av forskare representerade i dessa myndigheters styrelser idag. Detta måste återspeglas i den nya Myndigheten för strategisk forskning.

Därtill föreslår Saco att de samordnande styrorganen som erbjuder en representation för allmänna intressen ges möjlighet till företrädare från arbetsmarknadens parter. Detta av två skäl: dels för att forskningen ska

ha nära koppling till arbetsmarknadens förutsättningar och behov, och dels för att forskarsamhället bör avspegla de arbetsmarknadspolitiska förhållandena mellan arbetstagare och arbetsgivare där frågor som arbetsmiljö, arbetsvillkor och anställningsformer inbegrips.

Oro för finansieringssvaga forskningsområden

Flera av Sacoförbund har uttryckt en stor oro för att den föreslagna myndighetsstrukturen kommer att innebära att forskningsområden med sämre möjligheter till forskningsfinansiering kommer att försämrats ytterligare eller försvinna helt och hållet.

Sveriges Lärare anser att infrastrukturen av finansieringsinstanser för skolforskningen, utbildningsvetenskapliga och den ämnesdidaktiska forskningen som idag är under uppbyggnad riskerar att urholkas om finansieringsstödet ingår i ett bredare forskningsråd som humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsrådet utgör. Dessutom finns det lärarforskning som ligger utanför dessa forskningsdiscipliner, vilket riskerar att rätt kompetens saknas för bedömningar. Regeringen bör därför överväga att frånga utredningens förslag och utöka antalet forskningsråd inom Vetenskapsmyndigheten.

Vidare har DIK tydliggjort i deras remissvar att den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen är finansiellt eftersatt. Man ser en stor risk med att dessa forskningsområden missgynnas med den nya myndighetsstrukturen.

Inom flera av Sacoförbundens hälso- och sjukvårdsområden finns ett stort behov av utökad forskningsfinansiering. Detta uppmärksammas i Sveriges Tandläkarförbunds och Fysioterapeuternas remissvar, där de beskriver hur odontologisk och fysioterapeutisk forskning är under uppbyggnad. Det tar dessutom många år innan forskningsresultaten implementeras inom den kliniska verksamheten.

Därför är det viktigt att utformningen av den nya myndighetsstrukturen inte sker på bekostnad av en forskningspluralism. I detta sammanhang vill Saco också framhålla att finansieringen av excellent forskning måste omfatta fler forskningsområden än teknik, naturvetenskap och medicin.

Förutsättningarna för forskning och innovation

När det gäller finansiering av banbrytande forskning visade OECD-rapporten *Public research funding in Sweden: optimising the system in response to multiple demands* (OECD 2023), som ingick i utredningens

underlagsrapporter (SOU 2023:19), att svensk forskningsfinansiering resulterar i en brist på risktagandet. Regeringen bör särskilt beakta detta i utformningen av de nya myndigheterna så att man kan möta behovet.

Sveriges Ingenjörer förklarar att den internationella konkurrenskraften tilltar bland globala FoU-intensiva bolag. Därför välkomnar de en mer långsiktig och skolskalig infrastruktur som kan erhålla en finansiering som löper på 20 år. Men det är också viktigt att mindre start-ups, som har stora behov av forskningsanknytning i sina verksamheter premieras, som Naturvetarna påpekar.

Sveriges Läkarförbund skriver att ett helhetsgrepp måste till kring processer och instrument för finansiering och innovation. Utökade möjligheter för till exempel kombinationstjänster skulle kunna ge bättre förutsättningar för en kunskapsöverföring inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Man bör också se över samarbetet mellan den privatfinansierade forskningen och offentligfinansierade forskningen, så att det bättre svarar mot olika samhällsliga behov och framtida utmaningar. Med de nya myndigheterna bör transfereringsprocesser av forskningsresultaten samordnas för både grundforskningen och den tillämpade forskningen.

Det internationella forskningsarbetet

Den nya myndighetsstrukturen bör även vara överensstämmande med den internationella strukturen för forskningsfinansieringen. Särskilt den för EU, för att underlätta för forskare ska kunna söka medel för forskning i enlighet med en internationell forskningsmiljö. Akademikerförbundet SSR framhåller detta behov av samklang och att EU:s forskningsanslag underutnyttjas av svenska forskare idag.

Som Sulf förklarar utgör det internationella forskarsamarbetet en naturlig del av forskningen. Därför finns det en fara med att ensidigt förlägga den internationella verksamheten på Myndigheten för strategisk forskning, eftersom det riskerar att ge en "slagsida" mot strategisk forskning. Därför bör regeringen överväga att fördela internationell verksamhet mellan Vetenskapsmyndigheten och Myndigheten för strategisk forskning.

Balansen mellan externfinansieringen och basanslagen

Utredningen har valt att inte behandla frågan om förhållandet mellan externfinansieringen och de direkta basanslagen till universitet och

högskolor. Det finns en hel del invändningar till detta i Sacoförbundens remissvar.

Sulf menar att utredningen misstolkat direktiven och att utredningen inte löser de grundläggande problemen med forskningsfinansieringen. Sulf motsätter sig också utredningens förslag om att inrätta en funktion för kvalitetsbaserad fördelning av basanslagen, eftersom basanslagen då konkurrensutsätts och inte tillfredsställer en långsiktighet i forskningen.

Saco anser att regeringen skyndsamt bör utreda balansfrågan, så att en omfördelning mellan externfinansieringen och basanslagen kan beaktas när den nya myndighetsstrukturen görs.

Därtill vill Saco tillstyrka utredningens förslag om att samfinansieringskrav ska undvikas för lärosätena i utlysningarna, med ett undantag för finansieringen av forskningsinfrastrukturen.

Synpunkter på några andra förslag i utredningen

Saco tillstyrker utredningens förslag att förlänga finansieringen av forskarutbildningarna från dagens tre till fyra år. Det skapar en bättre långsiktighet och större trygghet för doktoranderna under hela forskarutbildningen.

Saco har inga synpunkter på de nya myndigheternas geografiska läge. Däremot är en samlokalisering en spännande idé. Förutom att det skulle underlätta för myndigheterna i det operativa arbetet kan ett "Forskningen hus" öppna möjligheter för en gemensam plats för utåtriktade aktiviteter till allmänheten.

Ett gemensamt IT-system för ansöknings- och ärendehanteringssystem är bra. Det bör dock göras sårbarhetsanalyser och ha beredskap för att skydda ett sådant enhetligt system.

Förslaget att bevilja medel för utveckling av utbildningar som baseras på resultatet från tidigare finansiering från myndigheterna är bra eftersom det skapar bättre forskningsanknytning i undervisningen och i det livslånga lärandet.

Saco har tagit del av remissyttrandena från Akademikerförbundet SSR, Akavia, DIK, Fysioterapeuterna, Sveriges Läkarförbund, Sveriges Lärare, Sveriges Ingenjörer, Sveriges Tandläkarförbund, Sveriges Universitetslärare och forskare (Sulf) och Naturvetarna, som biläggs.

Saco, som ovan

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Laila Abdallah
Utredare